

Lausunto

25.10.2024

Asia: VN/1960/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (perheenyhdistäminen)

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on vähimmäisikävaatimuksesta?

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan 21 vuoden vähimmäisikää koskevan edellytyksen käyttöönottamista puolison perheenyhdistämisessä (pl. Suomen kansalaiset).

Turvapaikanhakijoiden tuki ry ei kannata kyseistä esitystä. Esitys on ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja Suomen perustuslain takaaman perhe-elämän suojan kanssa. Esitys asettaa täysin perusteetta yhdenvertaisuuslain vastaisella tavalla eriarvoiseen asemaan ihmisiä pelkän kansalaisuuden ja iän perusteella. Esitys rikkoo todennäköisesti yhdenvertaisuuslain asettamaa syrjintäkieltoa, kuten Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto lausunnossaan toteaa.

Esityksen perusteluina käytetään pakkoavioliittojen estämistä, mikä sinänsä olisi kannatettava tavoite, mutta kyseinen laki ei millään tavalla puutu juuri kyseiseen ongelmaan, vaan sen sijaan poistaa yhden ihmisryhmän perustavanlaatuisen oikeuden perhe-elämään. Pidämme myös erittäin ongelmallisena sitä, että haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten (kuten lakiesityksessä mainitut nuoret naiset) väitetään suojeltavan lainsäädännöllä, jolla tosiasiallisesti rajataan heidän oikeuksiaan ja mahdollisuutta itsemäärämisoikeuteen.

Esitys on erikoinen myös kun ajatellaan, että Suomen lain mukaan ihminen täysi-ikäistyy 18-vuotiaana, minkä jälkeen hänellä on Suomessa oikeus avioitua ja muutoinkin hän tulee kokonaisuudessaan oikeustoimikelpoiseksi. Perusteltua syytä sille, että yhden täysi-ikäisen ihmisryhmän oikeutta avioitua rajataan pelkästään kansalaisuuden perusteella, ei ole olemassa.

Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen asettamisesta alaikäiselle perheenkokoajalle?

Emme kannata kyseistä esitystä, joka suoraan rajoittaa alaikäisten perheenkokoajien oikeutta perhe-elämään ja on lapsen edun vastainen. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lasten etu. Viittaamme myös Lapsiasiavaltuutetun ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausuntoihin, joissa tuodaan selkeästi esiin se, kuinka kyseinen lakiehdotus on ristiriidassa kansainvälisen lainsäädännön takamaan lapsen edun ensisijaisuuden kanssa ja viittaamme myös niissä mainittuihin esimerkiksi kesällä 2023 annettuun huomautukseen, joita Suomi on aikaisemmin saanut YK:n lapsen oikeuksien komitealta liittyen perheenyhdistämisen käytäntöihin.

Näemme Turvapaikanhakijoiden tuki ry:ssä jatkuvasti sitä kärsimystä, mitä alaikäiset lapset ja nuoret aikuiset kokevat joutuessaan viettämään pitkiä aikoja erossa perheestään. Lapset voivat joutua eroon vanhemmistaan moninaisista syistä, esimerkiksi kadottaessaan toisensa pakomatalla; perheet ovat voineet esimerkiksi yrittää turvata lastensa oikeudet lähettämällä heidät turvaan tai taloudelliset syyt ovat estäneet koko perhettä pakenemasta. Olemme useasti kohdanneet voimattomina sitä tuskaa ja katkeruutta, mikä ilman perhettään jääneet lapset ja nuoret kokevat jo nyt usein kohtuuttoman lainsäädännön vuoksi, ja mikä nähdäksemme nimenomaan aiheuttaa haasteita nuorten mielenterveydelle ja jaksamiselle sekä yhteiskuntaan sopeutumiselle.

Viittaamme myös laajaan ja kattavaan olemassa olevaan selvitystyöhön, jonka perusteella ulkomaalaislakia muutettiin edellisellä hallituskaudella ja kansainvälistä suojelua saavan alaikäisen perheenkokoajan toimeentuloedellytys poistettiin. Useissa selvityksissä on todettu tutkimustietoon viitaten perheenyhdistämisen ongelmia ja alaikäisten oikeuksiin liittyvää problematiikkaa sekä perheenyhdistämisen kotoutumista tukevaa vaikutusta, (esim. HE100/2022; Pakolaisneuvonnan YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n pyynnöstä laatima selvitys perheenyhdistämisistä 2021; Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys 2020).

Jo aiemman lakimuutoksen yhteydessä Tutu kannatti sitä, että toimeentuloedellytys tulisi poistaa kaikilta alaikäisiltä, sillä emme näe perusteltuna lapsen oikeudesta perhe-elämään luopumista missään tilanteessa. Emme kannata sitä, että vain pakolaisaseman saaneet lapset ovat oikeutettuja poikkeukseen toimeentuloedellytyksestä. Toissijaista suojelua saaneet lapset ovat yhtälailla joutuneet pitkäaikaisesti pakenemaan kotimaastaan ja ovat kansainvälisen suojelun tarpeessa, emmekä keksi mitään syytä, miksi heidän oikeutensa perhe-elämään olisi pakolaislapsia vähäisempi.

Lasten todelliset mahdollisuudet toimeentuloedellytyksen täyttämiseen ovat käytännössä olemattomat ja pidämme hallituksen perusteluita lasten ja aikuisten yhdenvertaistamisesta kyseisen lakimuutoksen keinoin todella heikkoina, lähinnä kysymyksiä herättävinä.

Pidämme myös nurinkurisina perusteluita, joissa myönteisen päätöksen saaneiden huoltajien määrän kasvua pidetään perusteena tiukentaa lainsäädäntöä tilanteessa, jossa maailmalla on

poikkeuksellinen määrä lapsia pakolaisina ja pakotettuina jättämään kotimaansa, mitä lakiesityksessä ei huomioida laisinkaan.

Kokonaisuudessaan toteamme jälleen, että lakiesitys on perusteluiltaan varsin ohut. Siinä esimerkiksi perustellaan toimeentuloedellytyksen asettamista alaikäisille ”lasten käyttämisen maahantulon välineenä” ehkäisemisellä, mutta esityksestä puuttuu kokonaan viittaus tutkittuun tietoon tai tilastoihin ko. ilmiön olemassaolosta tai laajuudesta. Niin ikään ulkomaalaislain 36 c §:n 1 3 momentin 4 kohta vasta syyskuussa 2024 lisättiin (yhtä heppoisin perustein) kohta joka jo nykyisellään estää luvan myöntämisen, mikäli on oletettavissa, että lasta on käytetty maahantulon välineenä. Näin ollen laki ei nytkään mahdollista luvan myöntämistä ko. tilanteissa, jolloin toimeentuloedellytyksen palauttaminen lakiin, ei vaikuta käsillä olevaan asiaan mitenkään.

Millaisia näkemyksiä teillä on asumisaikavaatimuksesta?

Emme kannata asumisaikavaatimusta. Viittaamme edellisessä osiossa todettuun, että mahdollisuudella perheenyhdistämiseen on positiivinen vaikutus maahanmuuttaneiden, mutta erityisesti pakolaistaustaisten, ihmisten kotoutumiseen, mielenterveyteen. Lisäksi pidämme erityisen kohtuuttomana, että jälleen kerran kansainvälistä suojelua saaneet jo valmiiksi erityisen haavoittuvassa asemassa olevat perheet ollaan vailla tosiasiallisia ja riittäviä perusteita asettamassa epäyhdenvertaiseen ja asemaan verrattuna muihin perheisiin ja heidän oikeuksiaan perhe-elämään ollaan rajoittamassa. Monissa tilanteissa pakolaisperheet ovat saattaneet olla jo ennen oleskeluluvan saamista useita vuosia erosta toisistaan.

Kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenet todennäköisesti myös oleskelevat edelleen alueella, jossa heidän perheenjäsenensä on todettu olevan suojelun tarpeessa, tai turvattomissa olosuhteissa pakolaisina muissa maissa. Niin ikään usein perheenkokoajan suojelun syyt koskevat myös muuta perhettä. Näin ollen perheenyhdistämisen vaikeuttaminen on erityisen julmaa ja estää myös suoraan suojelun tarpeessa olevilta ihmisiltä (suhteellisen) turvallisen ja laillisen maahan saapumisen ja pakottaa mahdollisesti yhä useampia turvattomiin pakoreittihin ja altistaa yhä useampia ihmisalakuljetukselle.

Lakiesityksellä väitetään jälleen kerran ehkäistävän oleskeluluvan saamista lumeavioliiton perusteella. Tältä osin viittaamme Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausuntoon, jossa todetaan, etteivät lumeliitot itseasiassa vaikuta olevan juurikaan kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden perheenyhdistämiseen liittyvä ilmiö.

Millaisia näkemyksiä teillä on alaikäisyyden määritelmästä?

Nähdäksemme on tarpeetonta ja lasten oikeuksien näkökulmasta ongelmallista, että alaikäisyys määritettäisiin eri tavalla, riippuen siitä, onko kyseessä turvapaikan, toissijaista tai tilapäistä suojelua saaneiden sekä kiintiöpakolaisina pakolaisaseman saaneiden perheenkokoajien välillä, sillä tilanne näiden ihmisten kohdalla on tosiasiallisesti samanlainen. Vaikka hallituksen esityksessä lain muotoilu esitetään vain EU-tuomioistuimen ratkaisun toimeenpanemisena, tosiasiallisesti ehdotettujen muutosten seurauksena ilman huoltajaa tulleet lapset ovat alaikäisyyden määrittelyn osalta eri asemassa suhteessa toisiinsa ja muutoksilla siis heikennetään lasten oikeuksia.

Viitatamme jälleen myös Lapsiasiavaltuutetun ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausuntoihin, jonka mukaan EU-tuomioistuimen ratkaisu, jonka vuoksi muutosta ollaan tekemässä myös Suomen lainsäädäntöön, ei ohjaa erottelemaan alaikäisyyden määrittämistä kansainvälisten suojeluasemien välillä. Päinvastoin hallituksen esitysluonnoksessa ei ole perusteltu riittävästi sitä, miksi alaikäisyyden määrittämisen tulee erota esimerkiksi turvapaikan tai toissijaisen suojeluaseman saaneiden välillä, ja hallituksen esityksen perustelut ovat osaltaan harhaanjohtavia lain todellisten seurausten osalta.

Millaisia näkemyksiä teillä on siitä, että kansantervedellinen syy ei enää jatkossa olisi perhesideperustaisen oleskeluluvan epäamisperuste?

-

Tähän voitte kirjoittaa muita näkemyksiänne ehdotettuja muutoksia ja niiden vaikutuksia koskien.

Turvapaikanhakijoiden tuki toteaa jälleen, että hallituksen esityksen keskeiset perustelut ovat puutteellisia ja ohuita. Esityksen keskeisenä perusteluna toimiva tavoite on tiukentaa perheitä koskevaa maahanmuuttopolitiikkaa eikä sitä sellaisenaan voida pitää riittävänä tai oikeasuhtaisena perusteena lakia säädettyäessä, kun rajoitetaan niin keskeisiä perus- ja ihmisoikeuksia kuin perhe-elämä ja lapsen oikeudet. Kyseiset esitykset tulevat yhdessä muiden jo tehtyjen ulkomaalaislakia koskevien tiukennusten ja maahanmuuttajia sekä erityisesti turvapaikanhakijataustaisten ihmisten oikeuksia heikentäneiden uudistusten kanssa perustavanlaatuisesti rapauttamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa. Esitetyt lakimuutokset asettavat jo entisestään haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä, kuten pakolaislapsia - ja perheitä, entistä haavoittuvampaan asemaan, ja estävät kohtuuttomasti heidän perusoikeuksiensa toteutumista. Lakimuutokset tulevat lisäämään maahanmuuttajataustaisten ja erityisesti perheestään eroon joutuneiden lasten kotoutumisen ongelmia. Mahdollisuus perheenyhdistämiseen ja oma perhe on todettu useita kertoja kotoutumista, mielenterveyttä ja uuteen ympäristöön sopeutumista tukevana ja vahvistavana seikkana, mille hallitus nyt tietoisesti rakentaa esteitä erittäin puutteellisiin, jopa puuttuviin, perusteisiin. Emme myöskään kannata sitä, että Suomi on nykyisellä hallituskaudella alkanut pyrkiä ihmisoikeuskysymyksissä EU-oikeuden asettamaan minimiin, kuten nyt tehdään tässäkin lakiesityksessä sekä vähimmäisikä- että asumisaikaesitysten osalta. Haluamme edelleen ajatella, että Suomi mieluummin omassa lainsäädännössään ja osallistuessaan kansainvälisillä areenoilla olisi proaktiivinen ihmisoikeuksien puolustaja ja pyrkisi tasavertaisesti ihmis- ja perusoikeuksien takaamiseen kaikille.

Korniloff-Kuusiholma Meri
Turvapaikanhakijoiden tuki ry/ Stödföreningen för Asylsökande RF -
Asiantuntija Veera Kaleva, Toiminnanjohtaja Meri Korniloff